

Կարծիք

**Ներսես Նորայրի Ներսիսյանի «Գյուղատնտեսության ռիսկերի
ապահովագրության պետական աջակցության համակարգի զարգացման
ուղիները /ՀՀ օրինակով/» թեմայով ատենախոսության վերաբերյալ՝
ներկայացված Ը.00.03. «Ֆինանսներ, հաշվապահական հաշվառում»
մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի
հայցման համար**

Արենախոսության թեմայի արդիականությունը

Գյուղատնտեսության ապահովագրությունը տրամադրում է ֆինանսական երաշխիքներ, որը նախատեսված է պաշտպանելու ֆերմերներին անկանխատեսելի իրադարձություններից, որոնց շարքին են դասվում՝ վնասատուները, բնական աղետները, հիվանդությունները, շուկայական տատանումները և այլն: Ապահովագրությունը հնարավորություն է տալիս մեղմելու ռիսկերը՝ առաջարկելով ֆինանսական աջակցություն բերքի, անասունների կորուստների կամ սարքավորումների վնասման դեպքերում: Տարիների ընթացքում ռիսկերի կառավարման տարբեր մեթոդների առաջընթացը օգնել է ֆերմերներին հաղթահարել ռիսկերը և արտադրանքի կորուստները, որոնք կարող են բավականին մեծ լինել: Բերքի բազմազանեցումը, միջմշակաբույսերի կիրառումը և ներդրումների ճկուն օգտագործումը կարևոր դեր են խաղացել բերքատվության պահպանման գործում: Միևնույն ժամանակ, պատվաստանյութերի ներդրումը և կարանտինի կիրառումը կարևոր դեր են խաղացել վնասատուների բռնկումների և անասուններին վնասող հիվանդությունների պատճառով կորուստները նվազագույնի հասցնելու գործում: Ավելին, ապրանքային ֆյուչերսային պայմանագրերի հասանելիությունը ֆերմերներին առաջարկել է կառուցվածք՝ պաշտպանվելու գների անկայունությունից:

Ընտրելով ռիսկերի համապատասխան և ճկուն կառավարման գործիքներ՝ գյուղատնտեսական ոլորտը կարող է բարելավել արդյունավետությունը, բարձրացնել արտադրողականությունը և շահութաբերությունը:

Գյուղատնտեսության ոլորտում արտադրողականության և շահութաբերության բարձրացմանը, և առհասարակ արդյունավետության բարելավմանը հնարավոր է հասնել ռիսկերի կառավարման համապատասխան և ճկուն գործիքներ կիրառելով:

Լինելով ռազմավարական նշանակության ոլորտ, ՀՀ գյուղատնտեսության ոլորտը, զերծ չէ տարատեսակ ռիսկերից, որոնք կարող են խնդիրներ ստեղծել ֆերմերների, ինչպես նաև կառավարության համար: ՀՀ-ում գյուղատնտեսական ռիսկերի ապահովագրությունն առանց պետական աջակցության անհնար է պատկերացնել, որով էլ և պայմանավորված է սույն ատենախոսության թեմայի արդիականությունը:

Հեղազոտության նպատակներն ու խնդիրները

Սույն ատենախոսության նպատակն է բացահայտել և վերլուծել Հայաստանի Հանրապետությունում գյուղատնտեսության ռիսկերի ապահովագրության արդի վիճակը, և զարգացման մարտահրավերները՝ ներկայացնելով պետական աջակցության համակարգի կատարելագործման արդյունավետ ուղիներ:

Ատենախոսության սահմանված նպատակին հասնելու համար առանձնացվել են հետևյալ հիմնախնդիրները.

- ✓ ուսումնասիրել գյուղատնտեսության ոլորտի առկա ռիսկերը, տեսակները և կառավարման հնարավոր տարբերակները,
- ✓ վերլուծել գյուղատնտեսության ապահովագրության միջազգային փորձը և ոլորտում կիրառված գործիքակազմերը,
- ✓ հետազոտել Հայաստանի Հանրապետությունում գյուղատնտեսության ռիսկերի ապահովագրության իրավական դաշտը, ոլորտում առկա խնդիրները,

- ✓ ուսումնասիրել ՀՀ գյուղատնտեսության ապահովագրության հնարավոր կոռուպցիոն ռիսկերի դրսևորումները և հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը,
- ✓ բացահայտել ՀՀ գյուղատնտեսության ոլորտում ռիսկերի ապահովագրության պետական աջակցության համակարգի բնականոն գործունեությունից հնարավոր շեղումները, առանձնահատկությունները,
- ✓ բացահայտել կենդանիների, հատկապես մեղվաբուծության ապահովագրության զարգացման հնարավորությունները Հայաստանի Հանրապետությունում,
- ✓ առանձնացնել ՀՀ գյուղատնտեսության ռիսկերի ապահովագրության համակարգի կատարելագործման և պետական աջակցության զարգացման հնարավոր ուղիները:

Հետազոտության օբյեկտը և առարկան

Հետազոտության օբյեկտը ՀՀ գյուղատնտեսության ռիսկերի ապահովագրության ոլորտն է, իսկ հետազոտության առարկան՝ ՀՀ գյուղատնտեսության ռիսկերի ապահովագրության պետական աջակցության համակարգի զարգացումը, ինչպես նաև կառավարման հիմնախնդիրները և արդյունավետության բարձրացման ուղիների մշակումը:

Հիմնական գիտական արդյունքները և հետազոտության նորույթը

Ատենախոսության ուսումնասիրությունների և վերլուծությունների արդյունքում առանձնացվել են հետևյալ գիտական նորույթները.

- ✓ սեզոնային ինդեքսների և վիճակագրական ցուցանիշների հիման վրա կատարվել է գյուղատնտեսության ապահովագրության պիլոտային ծրագրի արդյունավետության գնահատում, որի շրջանակներում կոռելյացիոն վերլուծության հիման վրա գնահատվել է ամենապահանջված պրոդուկտների՝ խաղողի և ծիրանի գծով ապահովագրության փոփոխության ազդեցությունը պիլոտային ծրագրի արդյունավետության վրա,

- ✓ անասնաբուծության ապահովագրության մեկնարկային կետ առանձնացնելով ոլորտում գործող սուբսիդավորման նախագծերը, գնահատվել է անասնաբուծության ոլորտում նորարարական տեխնոլոգիաների, այդ թվում՝ խելացի անասնաշենքերի ներդրման արդյունավետությունը և նպաստումն ոլորտի զարգացման ու ապահովագրական ծրագրերի իրականացման գործընթացներում,
- ✓ որպես ելակետ ընդունելով մեղվաբուծության ոլորտում մեղրի մնացորդի տվյալները, մշակվել է մեղվաբուծության ապահովագրության ներդրման կառուցակարգ, իսկ կլաստերային վերլուծության միջոցով առանձնացվել են «առավել մոտ» մարզերը՝ օպտիմալ ռեսուրսային ծախսերի ու արդյունավետ ապահովագրության ծրագիր իրականացնելու նպատակով,
- ✓ լոգարիթմական մոդելի միջոցով գնահատվել է առանց պետական աջակցության ֆերմերների՝ մեղվաբուծության ոլորտում ապահովագրությանը վճարելու պատրաստակամությունը և մշակվել է ապահովագրական մոդելի կիրառության մեթոդաբանություն, որն ապացուցում է ոլորտի բարձր ռիսկայնությունը և ցույց է տալիս, որ առանց պետական սուբսիդավորման ապահովագրավճարների արդյունավետ համակարգի ներդրումը գրեթե անհնար է:

Ատենախոսության հիմնական բովանդակությունը

Ներածության մեջ հիմնավորվում է ատենախոսության թեմայի արդիականությունը, ձևակերպվում են հետազոտության նպատակն ու խնդիրները, սահմանվում են աշխատանքի արդյունքների գիտական նորույթը և գործնական նշանակությունը, ինչպես նաև ներկայացվում է հետազոտության արդյունքների գործնական արժեքավորությունը:

Ատենախոսության առաջին՝ **«Գյուղատնտեսության ռիսկերի ապահովագրության ընդհանուր բնութագիրը և հայեցակարգերը»** գլխում բացահայտվում է գյուղատնտեսության ռիսկերի տեսական հիմքը՝ դրանց տեսակների, բնույթի և առաջացման պատճառների վերլուծությամբ: Համակողմանիորեն անդրադարձ է կատարվել միջազգային փորձին՝

ներկայացնելով գյուղատնտեսական ապահովագրության մոդելները, կառուցվածքն ու գործիքակազմը տարբեր երկրների օրինակներով: Այս բաժնում առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձվել պետական աջակցության դերակատարությանը՝ ցույց տալով, որ առանց պետական միջամտության ապահովագրական համակարգն ունի զարգացման դժվարություններ և խոչընդոտներ: Գլուխը եզրափակվում է Հայաստանի Հանրապետությունում գործող պետական աջակցության համակարգի վերլուծությամբ՝ ներկայացնելով դրա կառուցվածքային առանձնահատկությունները, կիրառական խնդիրներն ու զարգացման հնարավոր ուղղությունները:

Ատենախոսության երկրորդ՝ **«Գյուղատնտեսության ռիսկերի ապահովագրության կարգավորումը և հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում»** գլխում կատարվել է ոլորտի կարգավորման կառուցվածքի և օրենսդրական դաշտի համապարփակ ուսումնասիրություն: Վերլուծվել է ՀՀ-ում գործող ապահովագրական քաղաքականության հիմնական ուղղությունները, ուսումնասիրել ոլորտի կառավարման գործիքները և առկա թերությունները: Ներկայացվել են նաև կոռուպցիոն ռիսկերը գյուղատնտեսության ապահովագրության ոլորտում՝ դիտարկելով դրանց հնարավոր ազդեցությունը համակարգի արդյունավետության և պետական սուբսիդավորման գործընթացների վրա:

Ատենախոսության երրորդ՝ **«ՀՀ-ում ռիսկերի ապահովագրության կառավարման հիմնախնդիրները և զարգացման հիմնական ուղիները»** գլխում ներկայացվել են գյուղատնտեսության ապահովագրության համակարգի կատարելագործման ուղղություններն ու գործնական լուծումները: Առանձնացվել է կենդանիների և մեղվաբուծության ապահովագրության զարգացման հնարավոր տարբերակներ՝ առաջարկելով դրանց ներդրման մոդելներ և ներդրումային հաշվարկներ: Մասնավորապես՝ մշակվել է մեղվաբուծության ապահովագրության կառուցակարգ, որն արտացոլում է կլաստերային վերլուծության արդյունքները, և գնահատվել է անասնաբուծության ոլորտում «խելացի անասնաշենքերի» ներդրման արդյունավետությունը՝ ապահովագրության զարգացման խթանման

տեսանկյունից: Բացի այդ, ներկայացվել են գյուղատնտեսական ապահովագրության կատարելագործման ռազմավարական մոտեցումներ, որոնք ուղղված են համակարգի ֆինանսական կայունության և ֆերմերների մասնակցության խթանմանը: Սեզոնային ինդեքսների և վիճակագրական ցուցանիշների հիման վրա կատարվել է գյուղատնտեսության ապահովագրության պիլոտային ծրագրի արդյունավետության գնահատում:

Աշխատանքի արդյունքների հիման վրա ներկայացվում են համապատասխան եզրակացություններ և առաջարկություններ:

Դիտողություններ արենախոսության վերաբերյալ

1. Գյուղատնտեսության ապահովագրության հիմնախնդիրները առավել համապարփակ դիտարկելու համար անհրաժեշտ էր, որ հեղինակը դիտարկեր գյուղատնտեսական ապահովագրության այն մոդելների առավելությունները և թերությունները, որոնք գործում են առանց վերաապահովագրության մեխանիզմի (օրինակ՝ որոշ եվրոպական երկրների կամ ԱՄՆ-ի առանձին նահանգների փորձը): Նման համեմատությունը թույլ կտար առավել ամբողջական գնահատել Հայաստանի Հանրապետությունում վերաապահովագրության մոդելի առանձնահատկություններն ու արդյունավետությունը:
2. Փորձնական ծրագրի արդյունավետության գնահատման հետ կապված, ցանկալի կլիներ ներառել արդյունավետության գնահատման լրացուցիչ ցուցանիշներ: Օրինակ կիրառել ներդրումների վերադարձի մոդել (ROI), որը հատկապես օգտակար կլինի ապահովագրական ընկերությունների և վերաապահովագրողի տեսանկյունից՝ գնահատելու ծրագրի ֆինանսական շահութաբերությունը:
3. Հետազոտությունը կշահեր, եթե հեղինակը գյուղատնտեսության ոլորտի ապահովագրության հիմնախնդիրների վերլուծությանը զուգահեռ առավել մանրամասն ուսումնասիրեր նաև այդ ոլորտում պետական աջակցության համակարգի զարգացման պայմաններում ռեսուրսային ապահովվածության

ձևավորման հնարավորությունները, ինչը էապես կուժեղացներ առաջարկվող լուծումների գործնական հիմնավորվածությունը:

4. Մեղվաբուծության ապահովագրության ներդրման խոչընդոտների շարքում հեղինակը, մասնավորապես աշխատանքի 121-րդ էջում առանձնացրել է հաշվառման հիմնախնդիրը: Ինչպես խոշոր եղջերավոր կենդանիների դեպքում, մեղվաբուծության ապահովագրության ներդրումը կարող է անիրատեսական լինել, եթե չլինեն հաշվառված հստակ տվյալներ: Տվյալների հաշվառման այս հիմնախնդիրը լուծելու համար ցանկալի է դիտարկել երկու այլընտրանքային ուղիներ՝ տվյալների հավաքագրման կազմակերպումը մասնավոր ասոցիացիաների և պետական կառույցների մակարդակով:
5. Աշխատանքում առկա են տեխնիկական բնույթի որոշ խնդիրներ, տառասխալներ, բացթողումներ:

Եզրակացություն

Ներկայացված դիտողությունները չեն նսեմացնում ատենախոսության գիտական արժեքը և հետազոտության ընթացքում ստացված արդյունքների նշանակությունը:

Ներսես Նորայրի Ներսիսյանի «Գյուղատնտեսության ռիսկերի ապահովագրության պետական աջակցության համակարգի զարգացման ուղիները /ՀՀ օրինակով/» թեմայով ատենախոսությունն ինքնուրույն, գիտական արժեք ունեցող և ամփոփ հետազոտություն է, որով ստացված արդյունքները օգտակար են ՀՀ-ում գյուղատնտեսության ոլորտի հիմնախնդիրների լուծման համար:

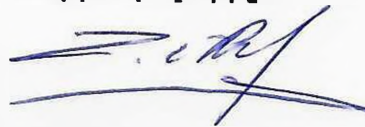
Ատենախոսության հիմնական արդյունքներն արտացոլված են հեղինակի տպագրված գիտական հոդվածներում: Սեղմագիրը համապատասխանում է ատենախոսության հիմնական բովանդակությանը և արտացոլում է դրա հիմնական դրույթներն ու արդյունքները:

Այսպիսով, Ներսես Նորայրի Ներսիսյանի «Գյուղատնտեսության ոլորտի ապահովագրության պետական աջակցության համակարգի զարգացման ուղիները /ՀՀ օրինակով/» թեմայով ատենախոսությունը համապատասխանում է «ՀՀ գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգի» 6-րդ և 7-րդ կետերի, ինչպես նաև թեկնածուական ատենախոսություններին ներկայացվող այլ պահանջներին, իսկ հեղինակն արժանի է Ը.00.03. «Ֆինանսներ, հաշվապահական հաշվառում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի հայցվող գիտական աստիճանի շնորհմանը:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՍ՝

Ֆինանսական հաշվառման ամբիոնի վարիչ

տ.գ.դ., պրոֆեսոր

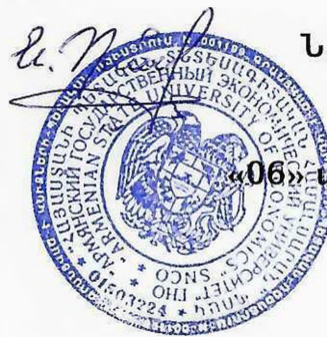

Լ. Մնացականյան

ՀԱՅԿ ԳԵՐԱՍԻՄԻ ՄՆԱՑԱԿԱՆՅԱՆԻ

ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԵՄ՝

ՀՊՏՀ գիտական քարտուղար

Ն.Հ. Դարբինյան

«06» փետրվարի 2026թ.